

FROUKE ARNS

VONKIE

Ambo|Anthos
Amsterdam

Deze publicatie kwam tot stand dankzij een
subsidie van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling
van Marianne Schönbach Literary Agency B.V.

ISBN 978 90 263 6694 9

© 2025 Frouke Arns

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan

Omslagontwerp Nanja Toebak

Omslagillustratie © Fleming-Wyfold Art Foundation/Bridgeman Images

Foto auteur © Rebecca van Veen

Ambo|Anthos *uitgevers* vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en
verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie
van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier
waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Verspreiding voor België:

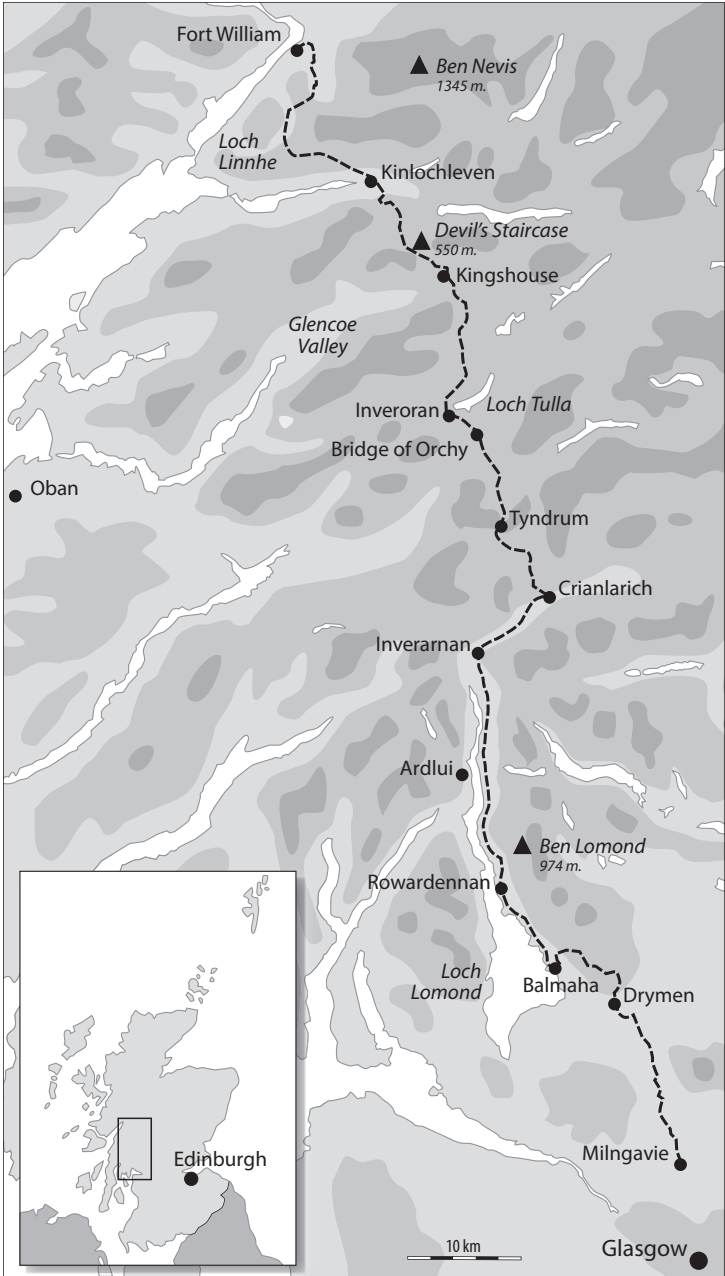
Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Ich bin der Welt abhanden gekommen

Friedrich Rückert

*Hey Laura it's me,
won't you lie to me and make me believe
that the rivers of your love flow uphill to me*

Gregory Porter

BENBEN NEVIS

Toen Fenna het boek zag, herinnerde ze zich haar droom. Er lag een hert bij haar in bed. Voordat ze het dier echt waarnam voelde ze vooral het massieve ervan, de onbuigzame rug, de borstelige vacht. Het was een jong hert, dat wist ze, hoog op de poten, dat zijn kop naar haar toe draaide en haar met grote glanzende ogen aankeek. Ze voelde angst noch vertedering, eerder een vage onrust die zich door haar lichaam verspreidde. De intense wildgeur van het dier benam haar de adem. Een paar keer drukte het zijn vochtige snuit tegen haar gezicht en snoof het hoorbaar. Ze was zich vooral bewust van het feit dat het leefde, dat er een vreemd levend wezen tegen haar lichaam aan lag.

Later in de droom had het hert plaatsgemaakt voor een kat, die dicht tegen haar aan kroop en knetterende winden liet. Ze legde haar hand op zijn buikje en drukte er zacht op, zodat de lucht kon ontsnappen. Toen dat niet afdoende bleek rolde ze hem strak op, zoals je een luchtbed oprolt, of een tube tandpasta, de laatste restjes eruit. Het dier, dat nu een stuk dunner was, leek dankbaar en opgelucht, gaf luid spinnend kopjes.

Vroeg in de ochtend was ze gewekt door het onheilspellende vijftonige gekoer van houtduiven en vond ze het boek waarin ze

had gelezen voordat ze in slaap viel. Het was onder haar dekbed terechtgekomen en had met zijn kaft een afdruk in haar buik gemaakt. *The Testament of Gideon Mack* van James Robertson. ‘Lees het, Vonkie, het zal je aanspreken,’ had haar vader lang geleden gezegd toen ze het boek uit zijn kast had getrokken en het omslag las. ‘Het gaat over de Schotse dominee Gideon Mack, die na een val in een ravijn getuigt van zijn ontmoeting met de duivel. Het verhaal is actueel en tijdloos, over gekte en gezond verstand, over magie en normaliteit. Willekeurige punten op dezelfde lijn; je kijkrichting bepaalt de uitkomst.’ Ze had het teruggezet in zijn boekenkast.

Onlangs was haar oog er weer op gevallen, en had ze het meegenomen uit haar vaders kamer in het verzorgingshuis. Ik moet mijn dromen noteren, dacht ze. Een snuivend hert, een opgerolde kat, wat heeft die beestenboel te betekenen?

Vroeger zou ze dit met Arthur hebben gedeeld, maar ze had in de loop der jaren afgeleerd om hem deelgenoot te maken van haar hersenspinsels. Het zou hem alleen maar bevestigen in zijn idee dat er een steekje aan haar loszat.

Daarbij, Arthur sliep in een ander bed.

***

Bij de toegangsdeur van de zorginstelling stond een vrouw in een verschoten peignoir in haar handtas te wroeten. Fenna glimlachte naar haar door het geharde glas terwijl ze de code intoetste. Uit macht der gewoonte hield ze haar hand beschermend voor de cijfers.

‘Bent u de taxi?’ vroeg de vrouw toen de deur van het slot klikte. ‘U bent te laat. Ik sta hier verdorie al een hele poos te wachten.’

De vertrouwde geur van decorumverlies – ouderdom, ziekte, ontlasting –, gemaskeerd door ontsmettingsmiddel, benam Fenna zoals altijd even de adem.

‘Nee, ik kom voor mijn vader, meneer Waldmer. Wilt u niet liever even in de woonkamer wachten, mevrouw Smeets, met een kopje koffie erbij? De taxi zal zo wel komen.’

‘Mooi niet! Ik wacht hier. Straks mis ik mijn afspraak nog.’ Ze keek Fenna fel aan. ‘Ik heb een belangrijke ontmoeting met mijn impresario, moet u weten. Ik ben namelijk actrice. Overal heb ik op de planken gestaan, óveral. Van Valkenburg tot aan de Wadden. Bent u de taxi?’

Fenna liep verder de ingewanden van de instelling in. Die was opgedeeld in kleine woonkernen waar acht bewoners per gang hun laatste levensfase doorbrachten. Een groepje rollators stond besluiteloos bijeen. In een van de netjes zat een verkreukeld blikje energiedrank.

Vanuit de recreatieruimte klonk gitaarmuziek. Het was dinsdagochtend. Marjanne met haar asymmetrische kapsel en rode laarsjes was weer bezig. De muziektherapeute kwam eens per week een uurtje langs en probeerde de bewoners uit alle macht te betrekken bij haar opgewekte zangspelletjes.

Fenna wierp een blik op de kleine kring stoelen en rolstoelen, waarbinnen Marjanne met een zwiepende beweging van de gitaar de maat aangaf, terwijl ze de bewoners een voor een persoonlijk begroette met haar lied. Ze knielde neer bij mevrouw Zandstra, een oud-huisarts, die met een nukkig gezicht haar verrichtingen gadesloeg, en zong ‘een mooie dag, ook voor u-hu-hu, mevrouw Zandstra-ha’. Wegens gebrek aan muzikaliteit dwong ze de woorden in het ritme van de muziek. Mevrouw Zandstra greep zich vast aan de leuning van haar rolstoel,

ging rechtop zitten en beet Marjanne toe: ‘Hou je waffel, mens, je zingt hartstikke vals!’

Snel liep ze verder, een lachje onderdrukkend.

Het systeem waarin weerloze ouderen terechtkwamen kende weinig differentiatie. De bewoners die tijdens hun actieve leven de meest uiteenlopende beroepen, hobby’s en culturele interesses hadden gehad, werden op hun oude dag gereduceerd tot mensen die zouteloos geprakt voedsel, infantiele spelletjesshows op tv en Hollandse liedjes voorgeschoteld kregen.

De kamerdeur van haar vader stond op een kier. Ze tikte er met haar ring drie keer op en duwde hem verder open: ‘Hé, pap, ik ben het.’

Ze herkende zijn vorm meteen achter het half dichtgeschoven gordijn bij het raam. Zijn pantoffels staken uit onder de verduisterende stof. De oude klok tikte en van achter het gordijn klonk haar vaders zware ademhaling. Verder weg hoorde ze Marjannes onvaste sopraan en het roestige gekras van enkele bewoners.

Ze ging zitten op de met groen velours beklede fauteuil die ze altijd een beetje vies vond. Ondefinieerbare vlekken. Een heel leven aan afdrukken en geuren had zich in de stof genesteld. Vanuit de stoel had ze zicht op de pantoffels. Hij zou zo wel in beweging komen.

De kleine kamer was volgestouwd met boeken, langspeelplaten en antieke voorwerpen.

‘Vertrouwde spulletjes helpen uw vader om zich hier snel thuis te voelen,’ had Lydia, de eerstverantwoordelijke verzorgende, gezegd toen er eindelijk een plek vrijkwam in het verzorgingshuis. Ze kon niet vermoeden dat niet alleen talloze boeken

en lp's maar ook een collectie oude fototoestellen, schilderijtjes en antieke parafernalia bij die vertrouwde spulletjes hoorden. In de kleine klerenkast hingen zijn in Edinburgh vervaardigde tweedjasjes van de fijnste snit aan hun knaapjes te verstoffen.

De regels van het huis stonden eigenlijk niet toe dat bewoners veel spullen meebrachten. Toen dat nog kon had Fenna eindeloze discussies met haar vader gevoerd, maar hij liet zich niet vermurwen. En toen hij verder achteruitging kon ze het niet over haar hart verkrijgen om zijn kamer openlijk op te ruimen, alsof ze hem al had opgegeven. Bij elk bezoek liet ze stiekem een boek of een ander voorwerp in haar tas verdwijnen, zodat het afscheid van zijn geliefde spullen niet merkbaar was.

‘Haal die dingen toch gewoon weg,’ had Arthur gezegd, ‘misschien dat hij even tegensputtert, maar hij is het toch zo weer vergeten.’ Hij had makkelijk praten, met twee vitale ouders die nog zelfstandig woonden, ondanks hun hoge leeftijd. Ouders die bridge speelden met hun *vrinden*, die online vakanties boekten en termen als *gaafen chill* bezigden. In gedachten noemde ze hen de geurstokjes, omdat ze die dingen overal in huis hadden staan. Zelfs de garage rook naar Fresh Lotus.

Nadat ze voorzichtig BenBen Nevis in haar tas had laten glijden, schoof ze het gordijn opzij.

‘Ik ben het niet,’ zei haar vader. Hij hield zijn ogen stijf dicht.

‘Kom eens zitten, jij.’ Ze pakte hem zachtjes vast en dirigeerde hem naar de stoel. Gewillig liet hij zich leiden. Door de ochtendjas heen voelde ze zijn knokige schouders; er was niets meer over van zijn ooit zo atletische lichaam. Langzaam liet hij zich in de stoel zakken, nog steeds met gesloten ogen. Ze streelde zijn ingevallen wang. De grijze stoppeltjes maakten een raspand geluid onder haar hand.

‘Weet je wat? Voordat we straks lekker in het zonnetje gaan wandelen, gaan we je eerst even fatsoeneren. Niet elektrisch, maar echt ouderwets, met kwast en scheermes. Dan zijn we weer helemaal het heertje.’ Ze stoorde zich aan het luide zorgmedewerkerstoontje dat ze zich ongewild eigen had gemaakt. Nee, niet we, dacht ze. Enkelvoud. Ik. Ik ga je scheren en oplappen om je mee naar buiten te nemen, zodat ik even weg ben uit die rotstank hier.

Geestdriftig zocht ze in zijn kleine steriele badkamer de benodigdheden bij elkaar. Zijn toilettas was een relikwie uit vervlogen tijden, gevuld met een ouderwetse steelkam met ondefinieerbare brokjes tussen de tanden, een nagelschaartje, een scheerkwast, scheermes en een pastelgeel doosje, Taylor of Old Bond Street, sandalwood shaving soap.

Het sandelhouten doosje was glad, de inhoud gebarsten. Lang niet gebruikt. De medewerkers hadden geen tijd voor uitvoerige scheerbeurten, ze klaarden de klus elektrisch.

In een van de compartimenten vond ze een groene pincet. Even bekeek ze het ding, het was niet van haar. Misschien had Emmy het daar achtergelaten bij een van haar schaarse bezoeken aan haar opa.

Ze legde alle spulletjes klaar en bond haar vader een wafeldoek om. Een grote baby met een slab, klaar voor zijn hapje. Daarna zette ze een van zijn lievelingsplaten op, Sammy Davis Junior, *Live in Concert*. Terwijl de eerste knisperende klanken van ‘Mister Bojangles’ uit het boxje klonken, *I knew a man, Bojangles, and he danced for you*, begon ze zijn gezicht in te zepen. Lijdzzaam onderging hij de behandeling. *He jumped so high, and then he lightly touched the ground*.

Even later zat Sinterklaas met witte schuimbaard in zijn ochtendjas in de stoel.

Meteen werd ze teruggevoerd naar die verwachtingsvolle winterse feestavonden uit haar jeugd, waarin haar vader altijd toevallig kort na het eten iets in het tuinhok moest doen, terwijl er juist dan hard op de voordeur werd gebonkt. Dan stond een verfromfaaide Sint op haar vaders sloffen voor de deur met een jutezak vol cadeautjes en een handvol pepernoten die hij bovenhands de gang in smeed. ‘Zo, zo, kinderen, ik kom eens kijken of jullie wel braaf geweest zijn.’

Haar broer Paul en zij hadden het spel altijd meegespeeld, hem meegetroond naar de woonkamer waar Barbara, hun moeder, gespeeld verrast ‘O, Sinterklaasje, wat fijn dat u tóch bent gekomen!’ uitriep en hem in de met groen velours beklede fauteuil duwde. Ondanks zijn vermomming en zijn theatrale lage stem wist ze dat hij het was. Hij rook naar haar vader, droeg zijn pantoffels, hij had hetzelfde loopje, hetzelfde atletische postuur. En toch werd ze altijd weer bevangen door die heerlijke angst. De goedheiligman. Hij was vertrouwd maar evengoed onbekend. Haar vader, een vreemde.

Eén keer was ze kwaad geworden. Ze had in de week voorafgaand aan het heerlijk avondje een brief in haar schoen gedaan, met daarop slechts één wens.

Liefu Sint, ik hoef niks, alleen een hont aan een tautje grag, Fenna.

Een grote knuffelhond had ze gekregen, eentje met bruine glazen knikkers als ogen en een roze tongetje uit zijn bek. Ze was zo teleurgesteld dat ze na het vertrek van de Sint huilend en stampvoetend in de kamer had gestaan. Haar moeder was ontzet door zoveel woede, zoveel ondankbaarheid. Haar vader, die verbaasd uit de schuur terugkwam en zag wat er aan de hand was, krabbelde een telefoonnummer op een briefje en zei dat ze

de Sint maar even moest bellen. Terwijl ze de cijfers draaide op het toestel dat op een tafeltje in de gang stond, snelde hij naar boven. In zijn werkkamer ging de telefoon over, de deur werd gesloten. ‘Hallo, Sint-Nicolaas hier,’ zei een lage stem. Ze had hem snikkend verteld over de fout die er was gemaakt, want ze had een levende gewild, eentje met een zachte vacht, eentje waarmee je kon wandelen, die je kon verzorgen en die op je bed kon slapen.

‘Nou Vonk, eh Fenna, de Sint heeft het vast verkeerd begrepen. Weet je zeker dat je goed voor je hond zou zorgen? Het is een hele opgave, zo’n levend wezen. En je ouders, wat vinden die ervan?’

Ze knikte driftig en verzekerde hem dat ook zij graag een hond wilden.

‘Ik beloof niks, maar ik zal kijken wat ik voor je kan doen.’

Sliep hij? Net toen ze voorzichtig zijn hoofd naar achteren duwde om te beginnen, de kling aan zijn hals, kwam Jozien met een stapel incontinentiemateriaal binnen. Ze legde alles in zijn kast, ging bij hem staan en legde haar hand op zijn schouder.

‘Ach Ben, bofferd. Een échte scheerbeurt! Wat lief van je dochter. Geniet er maar lekker van.’

Jozien was het enige personeelslid dat haar vader bij zijn voor-naam noemde. Die twee hadden een speciaal lijntje, had ze eens verteld, gebaseerd op een gezamenlijke liefde voor fotografie. Het was niet de bedoeling dat medewerkers de bewoners tutoy-eerden, professionele afstand was het devies, maar voor haar vader maakte ze een uitzondering.

Ben opende zijn ogen bij het horen van haar stem, en zong opgewekt: ‘Jozientje, als de lente komt, dan stuur ik jou, eh, dan stuur ik jou...’ Hij haperde opnieuw en streek met de achter-

kant van zijn hand langs zijn mond. Verbijsterd keek hij naar het schuim. ‘Het sneeuwt.’

‘Ik laat jullie even alleen,’ zei Jozien, ‘dat is rustiger.’

Snel verliet ze de kamer.

‘Nee, nee, niet weggaan,’ riep Ben uit, ‘ze houden me hier vast. Ik wil naar huis.’

‘Stil maar, pap, het is goed, je bént thuis. Ik ben het, Fenna. Je dochter.’ Ze hield haar gezicht vlak bij het zijne, vervolgd met meisjesstem: ‘Weet je nog dat je me altijd Vonkie noemde?’

Langzaam klaarde zijn troebele blik op, alsof het bezinksel van zijn omgewoelde herinneringen naar de bodem was gezakt en er alleen nog helder, leeg water achter zijn ogen stond. Hij keek haar indringend aan en zei: ‘Op de een of andere manier komt u mij bekend voor.’

Ze wás Vonkie, zolang ze zich kon heugen. Haar vaders wierige meisje. De kleine spring-in-’t-veld met rode krullen en oplichtende ogen, en een temperament waar de vonken vanaf spatten. Alleen hij had haar zo genoemd. Ook toen ze volwassen was, zelf moeder werd. Die naam was hun enclave geweest, niet toegankelijk voor anderen. En nu kwam ze hem ‘op de een of andere manier bekend voor’.

Pas uren later, na het scheren, wassen en aankleden, na de wandeling en de boterham, toen hij vermoeid van alle indrukken dommelend in zijn stoel hing, verliet ze de instelling. Bij de toegangsdeur stond mevrouw Smeets nog steeds in haar peignoir te wroeten in haar tas, wachtend op haar taxi.

In de auto zat ze als verdoofd, beukte toen met haar vuisten op het stuur. Per ongeluk drukte ze daarbij enkele keren op de claxon. Een paar opgeschoten jongens die net voorbyslenterden keken geschrokken op van hun telefoon. Eentje sloeg met zijn

platte hand hard tegen haar raam. ‘Kutwrijf!’ riep hij.

Ze gooide het portier open en schreeuwde hem na: ‘Verdomme! Wat moet je, klootzakje? Kom ’s hier als je durft!’

De jongen maakte zich snel uit de voeten. Even was ze in de verleiding om gas te geven, hem klem te rijden, tegen de motorkap te smijten en zijn gezicht tot moes te slaan. Ze zou daarna meteen doorrijden naar de wasstraat om alle bloedspetters van de auto te spuiten. In plaats daarvan staarde ze naar haar behuilde ogen in de achteruitkijkspiegel.

Dit was het dan. Het moment dat ze al zo lang had zien aankomen, waarop ze door Lydia was voorbereid tijdens de voortgangsgesprekken. En toch, pas nu hij haar echt niet meer herkende, kwam het besef als een mokerslag. Ze had geprobeerd zich schrap te zetten, elke vorm van herkenning te koesteren en te bewaren voor kariger tijden. *Op de een of andere manier komt u mij bekend voor.* Er zat een heel geleefd leven in zijn hersenen, maar het wezenlijke en het futiele was versnipperd tot confetti van benul. Hij had duidelijk liever Jozien, dus wat maakte het uit dat ze bijna al haar vrije tijd aan hem besteedde, zijn was deed, hem verzorgde, vaak kookte voor de hele groep. Ze bleef net zo lang in de spiegel staren tot ze bang werd van die ogen die haar zo doordringend, zonder te knippen, aankeken.

Als kind had ze dat vaak gedaan, net zo lang in de spiegel staren tot ze losraakte van zichzelf, opging in een groter geheel dat achter die ogen verscholen lag. Het was beangstigend en bevrijdend tegelijk. Ze moest zichzelf altijd dwingen om weer te focussen, zichzelf weer echt te zien. Dan lachte ze verontschuldigend naar het meisje in de spiegel, drukte een kusje op haar spiegelbeeld, waarna ze de afdruk met haar warme adem tevoorschijn toverde tot hij langzaam vervaagde.

De jongen had zijn DNA op haar auto achtergelaten. Ze zag de sporen van zijn puberale zweetklauwtje op het raam. Ineens voelde ze compassie voor het joch. Ze had hem de stuipen op het lijf gejaagd met haar getoeter. Misschien had hij in een reflex op verzenden gedrukt, terwijl hij dat ene appje nooit had willen versturen. De woede van de schrik. Primair, rauw. Ze draaide het raampje een stuk omlaag, pakte een zakdoekje, spuugde erop en veegde de herinnering aan hem weg.

Toen ze thuis de sleutel in het slot stak, hoorde ze Marty Feldman de Derde al door de gang dribbelen. Een week na die bewuste sinterklaasavond was haar vader met een puppy thuisgekomen, een rillend pekineesje. Een kleine leeuw hond, met een geschiedenis die teruggaat naar het oude Chinese keizerlijke hof, had hij plechtig verklaard. Met zijn vochtige, bolle ogen had het hondje haar eerst een poosje argwanend in de gaten gehouden, maar al gauw werden ze beste vrienden. ‘We noemen hem Marty Feldman,’ besliste haar vader. Ze had geprotesteerd, wilde hem Koddie noemen, vanwege zijn koddigheid, maar hij had het laatste woord.

Marty de Eerste was oud geworden, twaalf jaar. Een uitgesproken persoonlijkheid, beschermend naar Fenna, altijd in voor een dolletje, maar ook koppig als iets hem niet zinde. Op een ochtend hadden ze hem dood in zijn mand aangetroffen. *‘A rose by any other name would smell as sweet,’* zei haar vader en hij haalde een nieuwe uit het asiël.

Marty de Tweede was geen lang leven beschoren. De psychische en fysieke kwetsuren die hij bij eerdere baasjes had opgelopen eisten hun tol, alle liefde en zorg die ze hem gaven ten spijt. Na twee jaar bij hen was zijn kleine gestel zo versleten en kampte hij met constante ademnood – zijn gerochel en amechtige ge-

snuif gingen door merg en been – dat ze hem hadden moeten laten gaan, zoals de dierenarts dat noemde. Tegen die tijd woonde ze op kamers, studeerde ze aan de kunstacademie, en was er geen plek meer voor een huisdier in haar leven.

Ze bukte en tilde Marty de Derde op, begroef haar gezicht in zijn zachte vacht. Even brak het beeld van een snuivend hert door het wolkendek van haar herinnering, maar het beestje wurmde zich los en landde op de grond. Verwachtingsvol keek hij haar aan.

‘Ja, ja, we gaan al,’ zei ze. Ze pakte de riem van het haakje, bevestigde hem aan zijn halsband, scheurde een poepzakje van de rol en stak het in haar tas. Vanuit de spiegel in het halletje staarde een afgetobde vrouw haar aan. Ze stak haar tong naar haar uit en liet de deur met een klap in het slot vallen.

De parmantige dribbelpasjes van Marty, het getik van zijn nageltjes op het trottoir, ontroerden haar altijd. Zo klein, zo aan-doenlijk lelijk ook, maar een koning in zijn koninkrijk. Hij liep voorop, de riem strak, de route in zijn spiergeheugen ingesleten.

Wat weet jij, onnozel dier, van de noden van de geest, dacht ze. Ze benijdde hem om de vanzelfsprekende plek in zijn dierenuniversum, waarin hij vrij van verwachting en hoop leefde, voor hem was het altijd nu. Het enige wat hij hoefde te doen was zijn instinct volgen. Hij vroeg zich niet af of hij wel voldeed, wat de andere honden van hem vonden. Of hij een ander leven had kunnen leiden. Voor hem bestonden geen keuzes, althans geen grote, levensbepalende. Hij onderging wat er van hogerhand voor hem werd besloten, van sterilisatie tot de frequentie en lengte van de dagelijkse wandelingen. Hij leek volledig content met wat hij was: een klein, lelijk mormel.